

Es fa Camps un monestir a mida?

Diu l'Estatut que és "símbol de la grandesa del poble valencià". Després de les més diverses vicissituds, ara el monestir de la Valldigna, propietat de la Generalitat, veu com es tramita la llei que n'ha de regular la destinació. La possibilitat de l'ús religiós ha obert la polèmica.

Diu en i contem que Jaume II, anomenat *el Just*, tornava de terres murcianes, i que l'acompanyava com a capellà reial l'abat de Santes Creus, Boronat de Vila-seca. I que en passar per la vall de l'Alfàndec el nét del Conqueridor quedà meravellat de la bellesa d'aquella terra i des de dalt mateix del seu cavall es tombà devers el clergue i li digué, si fa no fa: "Heus ací una vall digna per a un vostre monestir." I que ell li respongué: "Vall digna, senyor".

Diu en, per tant, que d'aquí li ve el nom, a l'actual subcomarca de la Safor, i que, efectivament, ara fa més de 700 anys, el rei va fer donació de la terra *digna* perquè s'hi fundés el monestir cistercenc de Santa Maria de Valldigna, filial del de Santes Creus (Alt Camp). Va donar a l'orde la vall amb castell i alqueries incloses: l'abat del futur monestir hi havia de tenir, d'aleshores ençà, plens poders jurídics i econòmics per fer bona amb tot

plegat la funció d'impulsor de l'economia agro-pecuària i de focus de repoblament que tenia el Cister (i, en el cas de la Valldigna, de control d'una zona amb una població morisca important).

I, efectivament, el monestir va créixer i prosperar. Tant, de fet, que es va allunyar força de les prescripcions de l'orde, les quals, com recorda Miquel Juan a *El Reial Monestir de Santa Maria de Valldigna* (2000), "no foren seguides amb el rigor que calia al monestir valencià, sobretot el vot de pobresa i la prohibició de luxe". L'abat de Valldigna, de fet, es va convertir "en senyor feudal en oposició a la Regla de Sant Bernat i a l'esperit que va moure el naixement d'aquest nou orde monàstic".

Tot plegat, però, s'acabava al segle XIX: el darrer abat rebia el document de la desamortització el 26 de juliol del 1835; a la nit el monestir era apedregat; l'endemà al matí els monjos n'aban-

PRATS I CAMPS

Una imatge actual del monestir de la Valldigna, amb la barroc inclosa.

donaven el recinte per sempre. A partir d'aquí, edifici i propietats es van vendre en subhasta i es va encetar una decadència de 150 anys que va afectar greument l'històric cenobi.

Dinamita al monestir. Potser la imatge més gràfica de la situació que va travessar el monestir de la Valldigna són les explosions de dinamita amb què qui en fou el propietari "aclaria el terreny":

■ **1295**

El 15 de març, Jaume II fa donació de la vall d'Alfàndec a l'abat de Santes Creus, Boronat de Vila-seca, per fundar-hi un monestir filial del seu. Neix el reial monestir de Santa Maria de la Valldigna.

EL TEMPS

PRATS I CAMPS

■ **Segle XIV**

Es forma l'estructura al voltant del claustre, seguint els canons del

Cister. Durant el mandat de l'abat Arnau d'Aranyó es construeixen el famós "palau de l'abat" i el portal nou.

EL TEMPS

■ **Segle XV**

Roderic de Borja, futur papa Alexandre VI, és abat del monestir (sense viure-hi: és l'època dels abats comendataris, que governen i cobren les rendes a distància). Ordena la construcció de la sala capitular, que és atribuïda a Pere Comte (mestre també de la llotja de València). El seu fill Cèsar el va succeir al càrrec. La nissaga encara va donar al monestir dos abats més (Pere Lluís i Alonso Borja).

■ **1644**

Després de sofrir els efectes d'un terratrèmol, una part és reconstruïda sota els paràmetres del barroc (temple, capella de la Mare de Déu de Gràcia...).

PRATS I CAMPS

■ **1835**

Desamortització de Mendizábal, amb la subhasta dels béns dels ordes regulars: exclaustració dels monjos i venda de les propietats. El monestir s'usarà com a dependències per a l'explotació agro-pecuària.

les pedres del monestir es van utilitzar per a les més diverses construccions; algunes estances es van transformar en magatzem de taronges, en estables, en espais amb carta blanca per a la destrucció. El bell claustre de l'anomenat "palau de l'abat", fet construir per Arnau d'Aranyó al segle XIV, es va vendre al comte de Las Almenas, que se'l va endur per formar part de l'extravagant palau que, com un ciutadà Kane a la castellana

somiant Xanadú, s'anava dissenyant a Torreldones, prop de Madrid, i que poc després havia de passar a formar part del patrimoni del dictador Franco. Aquesta història dels horrors no va començar a tenir fre fins a mitjan anys 70 del segle XX, quan va prendre cos un moviment cívic de denúncia de la destrossa que, amb el nom d'Amics de la Valldigna, va cridar l'atenció sobre la dramàtica situació. I anys després la

Generalitat valenciana hi va començar a intervenir. Al seu ritme, val a dir: un estudi previ el 1984, un decret d'inici d'expropiació el 1987, una junta de valoració el 1988... i la compra, finalment, el 1991.

D'aleshores ençà, les intervencions i reconstruccions –més o menys encertades, més o menys discutides– s'hi han anat succeint. I els actes simbòlics han anat posant regularment el monestir a l'actualitat: el 1998, quan es va obrir al públic; el 2006, quan l'Ajuntament de València va tornar la font barroca que durant anys havia guarnit els Jardins dels Vivers; o el 2007, quan s'hi reinstal·lava el famós claustre, recuperat de Torreldones (i del deteriorament que hi havia hagut de patir, sotmès a les poc curoses tècniques de desmuntatge i remuntatge de començament del segle XXI, després, a les inclemències dels 1.100 metres sobre el nivell del mar per als quals no estaven preparades les pedres dels deu bells arcs gòtics valldalbaidencs). Del govern del PP ençà, val a dir (i més del segon ocupant de la presidència ençà que no pas del primer, val a dir-ho també), el monestir ha estat centre d'una atenció particular.

Amb un redactat també particular, afirma l'article 57 del reformat Estatut d'autonomia que aquest monestir és "símbol de la grandesa del poble valencià" i que les Corts en determinaran per llei l'ús "com a punt de trobada de tots els valencians". La veritat és que ja fa temps que Francisco Camps, a la seva peculiar manera, ha alçat la bandera del cenobi com a pròpia i si es va nomenar un seu amic i ex-portaveu del PP a la Diputació de València com a gerent de la Fundació Jaume II el Just, l'ens encarregat dels afers del monestir (Vicente Burgos, que

■ **1920**

Un comte castellà compra el claustre alt del palau de l'abat, que és desmuntat i traslladat a Torreldones (Madrid), on s'hi construeix una torre estil Xanadú. En morir, la regalarà a Franco.

emboca en l'associació Amics de la Valldigna: la comarca s'uneix per aturar les destrosses i reclamar protecció per al patrimoni històric i cultural.

■ **1991**

Per 231 milions de pessetes (cosa d'1,4 milions d'euros), la Generalitat valenciana compra el monestir, molt deteriorat per anys de destrosses, amb la intenció de restaurar-lo.

■ **1999**

Es constitueix la Fundació Jaume II el Just per a la "gestió i posada en valor del reial monestir de santa Maria de la Valldigna", que depèn orgànicament de la Conselleria de Cultura de la Generalitat valenciana.

■ **2007**

Torna el claustre de l'abat: les 283 peces en què s'ha dividit l'emblemàtic claustre arriben a la Valldigna per ser-hi restaurades i reposades.

■ **2008**

El Consell aprova el projecte de llei del reial monestir de Santa Maria de la Valldigna, que és tramès a les Corts perquè es tramiti.

■ **Anys 70**

Més de 300 veïns valldignencs engeguen un moviment de protesta per l'estat del monestir, que des-

Sacralitzem la Valldigna

Josep Piera

Escriptor

La història del monestir de Santa Maria de la Valldigna és dramàtica, com ho és la d'aquest país; i just per això el simbolitza i representa com ara és: una falsificació. Vull dir que la Valldigna passa de l'esplendor a la destrucció, de la destrucció a l'espoli, i d'aquest a la ignorància i l'abandó. La reconstrucció?

Això que ara passa va començar bellament, com tantes altres coses, els anys 60 i 70 del segle XX, amb un joveníssim moviment de recuperació i dignificació artístics, i la creació de l'associació Amics de la Valldigna. Recorde Toni Mestre cantant-me les belles històries d'aquelles nobles pedres oblidades: ell va ser qui m'obrí els ulls a la història amagada del país. I en recorde els propietaris dinamitant literalment els murs del monestir per fer els marges dels bancals de tarongers, cosa que representa gràficament aquest país, on es tira a terra el que s'haja de tirar per traure'n resquit econòmic, perquè no es té consciència del valor de les coses, perquè eren pedres i perquè "si tinc una pedrera, l'use. No és meua?"

Gràcies, per tant, a aquell moviment entusiasta de recuperació civil i de dignificació cultural, una generació com la meua —aleshores en plena formació intel·lectual— s'adonà del valor simbòlic d'unes ruïnes de les

quals no tenia més memòria que l'oblit, ja que abans no les havien mitificades, ni sacralitzades, ni res. Ni la monarquia, ni la república, ni la dictadura: ningú. I és que si no parlen del passat, si no diuen la memòria dels temps perduts, si no omplen de veus el silenci, les ruïnes no tenen valor humà: són tan sols pedres corcades.

I ara... Ara jo no sé què és el que passa. La Generalitat va comprar el monestir. D'acord. Però què en va fer el PSOE? No res. O molt poc, és a dir, adquirir-ne la propietat pública. I el PP en canvi, s'hi ha abocat. D'una manera molt patrimonialitzada pel president Camps, això sí. Però li ha donat un sentit i un valor emblemàtics, abans inexistents. Poden criticar-se algunes de les restauracions, reconstruccions o invencions que s'han fet, això sí. Se'n fa una còpia falsa? Ara diuen que hi volen tornar l'ús religiós. Al monestir? A l'església? Què n'opine? Tot depèn. Si es fera bé i amb la intenció de retornar al conjunt artístic el valor testimonial i de projecció de futur que tota edificació històrica ha de tenir, m'és igual que hi haja monges, frares o laics. Potser és millor dir missa a l'església, que no dir-hi res; ja posats, propose que les misses les facen en llatí, amb músiques de cor, i d'esquena a la concurrència, que queda més antic i lluit; més espectacle. Jo pagaria per assistir-hi a una bella missa cantada. Al capdavant, refer un monument enderrocat és un símbol de reconstrucció cultural del país. Encara que entre nosaltres, els valencians, no siga així...

va dimitir sobtadament i discretament mesos enrere i va passar a formar part de l'equip de campanya del PP per a les eleccions estatals), tampoc no s'ha dubtat mai a tintar de blau corporatiu els més diversos actes que s'hi han propiciat. Ultra la utilització partidista del monestir denunciada per partits i entitats valldignenques, pot haver-hi

també un interès més de fons que un veï ressumeix nítidament "Camps s'està fent el seu Montserrat de cartó-pedra".

La llei Valldigna. En aquest cas, i com qualsevol replicant, tindria la còpia característiques *sui generis*. Potser és aquí que entra en joc el projecte de llei que ha despertat la polèmica (no és la

primera polèmica que hi ha, val a dir-ho: l'intent de premiar Camps com a "amic de la Valldigna" va propiciar enceses protestes i la retirada de la proposta). Es tracta de la llei que ha de regular els usos del monestir: el projecte ha estat aprovat pel Consell, es debatrà a les Corts probablement la propera tardor i inclou dos punts que han despertat més que suspicàcies: l'apartat c de l'article 2 on es concreta que "destinació" i "utilització" del monestir hauran de tenir en compte "el manteniment de l'ús del temple per al culte"; i l'apartat n de l'article 8, que preveu "instruments de col·laboració" amb "l'Arxidiòcesi de València per a regular l'ús religiós de l'antic monestir i del seu temple".

Més enllà del fet que, probablement, i posats a restablir, no seria amb arquebisbes sinó amb monjos amb qui s'hauria de parlar (per bé que els uns tinguin tendència històrica a viure arran del poder polític i els altres, diguem-ne, a anar més a la seva), el debat ha saltat al carrer amb la possibilitat que la gestió d'un patrimoni rescatat de la desfeta amb diners públics i restaurat també amb diners públics passi a tenir "un ús privat", raona Vicent Company, de Nacionalistes de la Valldigna. A més d'alertar sobre algunes pràctiques que poc de bo auguren (com ara que els vigilants de seguretat del monestir posin traves per a entrar-hi pel fet que el visitant porti posada una samarreta contra el projecte de línia d'alta tensió a la zona), l'entitat també denuncia que no hi hagi un pla director del procés restaurador ("ho va reconèixer el mateix arquitecte recentment") ni "cap consell assessor per marcar directrius"; que no hi ha hagut "cap diàleg amb la societat civil de la comarca" a l'hora de plantejar la llei; la "possible creació d'un hotel de luxe dins d'un espai públic"; i, en fi, "el perill que el monestir es convertisca en un altre parc temàtic típic del PP".

Quant a l'ús de les instal·lacions, no es nega que l'Església catòlica pugui sol·licitar-ho, però "que ho faça com un més, no que ella decidisca qui les pot usar i qui no". I és en aquest sentit que Company planteja també una qüestió interessant: "Fixa't que vénen ara que està arreglat: on era l'Església quan ens dinamitaven el monestir?"

Núria Cadenes